

Перекладна література, таким чином, виступає одним із шляхів прилучення до світової культури і може розглядатися як в освітньому, так і виховному аспекті, підпорядковуючись стратегічній меті освіти – формуванню особистості на фундаментальних підвалинах загальнолюдських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланшо М. Про переклад / М. Бланшо // Іноземна література. – 1997. – № 12 – С. 183–184
2. Гачев Г. Национальные образы мира / Г. Гачев. – М. : Сов. писатель, 1981. – 445 с.
3. Ковганюк С. Практика перекладу / С. Ковганюк. – К. : Дніпро, 1968. – 275 с.
4. Коптилов В. Ивширь, и вглубь / В. Коптилов // Мастерство перевода. – М., 1973. – 192 с.
5. Коптилов В. Першотвір і переклад / В. Коптилов. – К.: Вища школа, 1972. – 186 с.
6. Коптилов В. Теорія і практика перекладу / В. Коптилов. – К. : Вища школа, 1982. – 156 с.
7. Левик В. В. О точности и верности / В. В. Левик // Перевод – средство взаимного сближения народов. – М., 1987. – С. 376–385.
8. Миропольська Н.С. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня / Н. С. Миропольська. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – 180 с.
9. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [упоряд. М.Зубрицької]. – Львів, 1996. – 514 с.
10. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства / А. Ткаченко. – К., 2003. – 448 с.

УДК 811.161.2'42

Толочко О.Я.
(Львів, Україна)

ЕКСПРЕСИВНА ІНВЕРСІЯ У ТВОРАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ» (перекладознавчий аспект)

У статті розглянуто типи, функції та частотність експресивно-маркованих речень з інверсією в оригінальних текстах, а також специфіку їх належної передачі засобами мови перекладу, враховуючи контекстуальні чинники та особливості зіставляваних мов.

Ключові слова: *інверсія, ідіостиль, експресивність, концепт, оригінал, переклад.*

В статті розглядаються типи, функції та частотність експресивно-маркованих речень з інверсією в оригінальних текстах, а також специфіка їх належної передачі засобами мови перекладу, враховуючи контекстуальні чинники та особливості зіставляваних мов.

© Толочко О.Я., 2013

Ключевые слова: *инверсия, идиостиль, экспрессивность, концепт, оригинал, перевод.*

The article elucidates types, functions and frequency of the expressively marked inverted sentences in the original texts as well as the specificity of their adequate rendering into the target language with the view to contextual factor and the peculiarities of the contrasted languages.

Key words: *inversion, idiosstyle, expressiveness, concept, original text, translation.*

Дослідження ідіостилію письменників-класиків не втрачає актуальності у сучасних лінгвостилістиці та перекладознавстві. Це повною мірою стосується категорій експресивного синтаксису, зокрема інверсії.

Мета цієї розвідки – дослідити типи, функції та частотність експресивно-маркованих інверсивних конструкцій в оригінальних творах та особливості їх відтворення засобами мови перекладу.

Матеріалом дослідження слугують романи американських письменників «Втраченого Покоління» Е. Гемінгвея (E. Hemingway) «A. Farewell To Arms» та Ф.С. Фіцджеральда (F.S. Fitzgerald) «Tender is the Night» та їх цільові тексти.

З-поміж іншого, вагомим у дослідженні є звернення до функцій стилістичних категорій у канві художнього тексту. Окрім суто *інформативної*, художній дискурс виконує *експресивну* (вираження почуттів мовця (у нашому випадку автора художнього твору) (*O.T.*) (як правило, незалежно від реакції на них) та *естетичну*, яка досягається через зживання зображально-виражальних засобів мови [1, р. 40-42]. Перекладачеві необхідно, осмисливши особливості подання письменником художньої дійсності, її експресію та естетику, відповідно до свого світосприйняття та світогляду, а також особливостей епохи, літературного напрямку та жанру, інтерпретувати оригінал засобами цільової мови. Художній текст як об'єкт діяльності перекладача визначає основні її напрямки – інтерпретацію оригінального твору та його відтворення іншою мовою з урахуванням закладеної у ньому когнітивної, емоційної, естетичної інформації, особливостей будови тексту через реалізацію його категорій, а також функціонування тексту в соціальному просторі. В.П. Белянін обґрунтовує що своєрідність змалювання світу письменником, самотутнє віддзеркалення дійсності ставить проблему визначення, наскільки у перекладача сформована відповідна система знань та уявлень, необхідних для того, зробити авторський (письменницький) (*O.T.*) твір доступним для розуміння іншомовними читачами, які володіють власними уявленнями про світ та своєю системою його оцінок [2, с. 23-24]. С.В. Засекін стверджує, що у процесі аналізу психолінгвістика сфокусована на особливостях впливу на реципієнта [3, с. 42]. В.А. Кухаренко наголошує, що саме стилістичний чинник художнього твору є ключовим у творенні виразності та яскравості образів, а також втіленні оригінальності авторського (письменницького) (*O.T.*) світосприйняття, переконливості й яскравості представлених ідей [4].

Розглянемо та проаналізуємо оригінальні контексти та їхні цільові відповідники, звертаючи основну увагу на реалізацію експресивної функції інверсії крізь призму смислової та комунікативної значущості цих контекстів, їх певних елементів у загальній канві художнього дискурсу:

Through the other noise I heard a cough then came chuh-chuh-chuh-chuh – then there was a flash as when a blast-furnace door is swung open, and a roar that started white and went red

and on and on in the rustling wind [5: 70]. Подана частина дискурсу змальовує ситуацію військових дій. В одному з речень складної синтаксичної конструкції вжито інверсивний порядок слів з емфазою вигукової одиниці ономапоетичного характеру у рематичній функції, а також лексеми *cough*, *roar*, та словосполучення *in the rustling wind* для творення звукового образу. В іншій частині письменник вдається до рематичного виділення іменника *flash* за допомогою *there* – для створення зорового ефекту, оскільки лексема *flash* вказує на яскравість і раптовість як невід’ємні характеристики вибуху [6 (1: 763)]. Зоровий образ зображуваної ситуації доповнюють словосполучення *a blast-furnace door is swung open* та лексеми-колореми *white* та *red*, які асоціюються зі світлом та полум’ям як супровідними чинниками вибуху, а також пролітою кров’ю як наслідком останнього. Український переклад В. Митрофанова *Тоді я почув, як серед гуркоту бою знову бухкнуло, потім розляглося оте «чах-чах-чах-чах», а далі – сліпучий спалах, неначе-то шугнуло полум’я з доменної печі, і ревісько, спершу біле, а потім вогненно-червоне, та все дужче, дужче, мов навальний буревій* [7: 65] на синтаксичному рівні певною мірою відрізняється від оригіналу, становлячи сполучникове та безсполучникове поєднання повних та неповних речень. Вагому роль у наведеному уривку відіграють знаки пунктуації, зокрема *ture*, яке надає мовленню раптовості, “несподіваності” текстового переходу [8, с. 501]. У структурі перекладу збережено порівняльну конструкцію, яка, однак лише ситуативно відповідає оригіналові *неначе-то шугнуло полум’я з доменної печі*. На лексичному рівні відповідник оригінального тексту можна вважати адекватним, зокрема звуковий образ вигукового елементу *chuh-chuh-chuh-chuh* передано транскрибуванням *чах-чах-чах-чах*. Звуковий образ зображуваної ситуації доповнює інгерентно експресивний іменник *ревісько* (як дериватив від іменника *рев* (О.Т.) [9, т. 8, с. 469]), та довершується лексемою *бухнуло* – оказіональним відповідником англійського слова *cough*. Інверсивно виділений з допомогою *there* іменник *flash* передано семантичним еквівалентом *спалах* [9, т. 9, с. 484], що вдало підсилюється означенням *сліпучий* та порівняльною конструкцією *неначе-то шугнуло полум’я з доменної печі*. Гостроти сприйняття зорового образу, як і в англійському тексті, надають колореми *біле* та *вогненно-червоне*. Про загальний драматизм зображуваної ситуації свідчить її порівняння з *навальним буревієм*, що контекстуально відповідає оригінальній фразі *in the rushing wind*, підсилюючись повтором прислівника *дужче*, який вважаємо ситуативним еквівалентом оригінального прийменникового словосполучення *on and on*. Російський переклад Є. Калашникової *Среди продолжавшегося шума я уловил кашель, потом слышалось: чух-чух-чух-чух, потом что-то сверкнуло, точно настезь распахнули летку домны, и рев, сначала белый, потом все краснее, краснее, краснее в стремительном вихре* [10, с. 42], адекватно відтворюючи змістову канву оригінального тексту, певною мірою відрізняється за своєю синтаксичною структурою та образною системою. У перекладному реченні еквівалент оригінальної вигукової лексеми *чух-чух-чух-чух*, як і в англійському тексті, є ремою частини складної синтаксичної конструкції. Певна експресивність цього уривку російського тексту досягається через використання пунктуаційних знаків, зокрема *двокрапки*, яка відображає широту мовлення та певну еліпсацію відрізків синтаксичної конструкції [8, с. 501]. У синтаксичній структурі російського перекладу збережено відповідник оригінального порівняння *as when a blast-furnace door is swung open* – *точно настезь распахнули летку домны*. Наступне речення,

поєднуючись з попереднім сурядним зв'язком, відрізняється від оригіналу за своєю структурою, оскільки становить номінативне речення із збереженням адвербіальних повторів, які, однак, можна вважати лише оказіональними відповідниками оригінальних елементів (*on and on – все краснее, краснее, красне*). Образна канва російського перекладу дещо відмінна від оригінальної та української. Російський відповідник Є.Калашникової відтворює звукову образність англійського тексту через фонетичну адаптацію оригінального вигуківого елемента *chuh-chuh-chuh-chuh – чух-чух-чух-чух*, а також доповнюється лексемою *рев* та словосполученням *в стремительном вихре*. Зоровий образ зображуваної ситуації передає дієслово *сверкнуло* [11, т. 3, 691]; асоціативний зоровий твориться з допомогою порівняльної конструкції *точно настезь распахнули летку домны*, а також довершується колоремами *белый* та повтором прислівника *краснее*.

Одна з ключових функцій інверсії – виділення концептуально значущих елементів у наративній структурі художнього дискурсу: “*On the centre of the lake, cooled by the piercing current of the Rhone, lay the true centre of the Western World. Upon it floated swans like boats and boats like swans, both lost in the nothingness of the heartless beauty*” [12, р. 176]. У першому з наведених речень ключовим елементом у його структурі, а також значущим у змістовій канві певної частини дискурсу є інверсивно виділене суб'єктне словосполучення *the true centre of the Western World*, пов'язане із концептом ЦИВІЛІЗАЦІЯ, який розглядають як процес, прогресивний рух до ... високої стадії розвитку та певного етапу ... у розвитку суспільства, досягнувши якої таке суспільство оцінюється як «вище та краще» у порівнянні з тим, яке ще не досягнуло необхідної стадії чи типу організації культури [13, с. 642-643]. Наступне речення також стилістично марковане з інверсивно виділеними інгерентно експресивними суб'єктними елементами у формі каламбуру порівнянь *swans like boats* та *boats like swans*, який доповнюється метафорою із оксиморонною епітетною конструкцією *the nothingness of the heartless beauty*, яка, власне, й інтерпретує оригінальне словосполучення *the true centre of the Western World*, а отже, й визначає сприйняття зображеного художнього світу як «нікчемного, навіть жорстокого». Це ілюструють іменник *nothingness*, що, з-поміж іншого, позначає “worthlessness, vanity of something” [6 (2: 1416)], а також прикметник *heartless* у фразі *the heartless beauty* як “destitute of feeling of affection; callous, unkind, cruel” Український переклад М. Пінчевського *Центр озера, охолоджений швидкоплинною Роною, був одночасно й центром усього західного світу. По озеру плавали лебеді, схожі на човни, й човни, схожі на лебедів, ніби несправжні на тлі цієї бездушною краси* [14: 295] та російський еквівалент Є. Калашникової *Здесь в центре озера, пронизанного студеным течением Роны, находится самый центр западного мира. По озеру, затерянные в бесплотности этой холодной красоты, плыли лодки, похожие на лебедей, и лебеди, похожие на лодки* [15: 306] певною мірою відмінні за своєю структурою, хоча відповідники оригінальної рематичної конструкції (*быв ...*) *центром усього західного світу* (український переклад) та *самый центр западного мира* (російський переклад) належно відображають сутність концепту ЦИВІЛІЗАЦІЯ. Наступні речення в обох цільових текстах адекватно, однак з певними відмінностями. В обох перекладних текстах збережено еквіваленти оригінальних порівнянь у формі каламбуру *swans like boats and boats like swans – лебеді, схожі на човни, й човни, схожі на лебедів* (український текст) та *лодки, похожие на лебедей, и*

лебеди, похожие на лодки (російський переклад). Що стосується оригінальної метафори з епітетною конструкцією *the nothingness of the heartless beauty*, в українському перекладі її відтворено порівнянням із епітетною конструкцією у його структурі *ніби несправжні на тлі цієї бездушної краси*. У російському еквіваленті збережено особливості оригінального тексту, а саме – метафору з епітетною конструкцією *затерянные в бесплотности этой холодной красоты*, що відповідає експресивній канві оригінального тексту, а отже, забезпечує його належне його сприйняття цільовим читачем.

Висновки. Література письменників «Втраченого Покоління» становить окремішній пласт американської реалістичної літератури ХХ століття. Це художні твори, об'єднані темою війни, життєвої кризи, а також кризи у стосунках, у розумінні себе, гармонії із собою та оточуючим світом. Е. Гемінгвей та Ф.С. Фітцджеральд – яскраві представники цього напрямку як у національній, так і світовій літературі. Кожен з них – непересічний митець у творенні власної системи образів з допомогою мовних категорій різних рівнів. Інверсія – одна з них, що відіграє вагомий роль як елемент ідіостилію кожного з них, зважаючи на відносно невисоку частотність інверсії в англійській мові. У канві художніх текстів згаданих письменників інверсивні конструкції є переважно стилістично маркованими, виконуючи, при цьому, різноманітні функції у структурі художнього тексту, зокрема: (1). виявлення образності зображуваних подій; (2). розкриття характеру персонажів та особливостей середовища їх життя (які нерідко становлять «своєрідну естетичну опозицію»); та (3). виділення семантично значущих концептів оповідної структури художнього твору. Потенціал інверсії як граматично-стилістичної категорії у повній мірі розкривається лише у поєднанні з іншими засобами творення експресії на рівні мікро- та макроконтексту, а також у системі цілого тексту. Тому перекладачеві належить збагнути специфічні риси ідіостилію (автоімпліканти) письменника, належно інтерпретувати та адекватно перевиразити їх засобами іншої мови, зберігши при цьому письменницьку оригінальність. Лише це уможливить органічне входження перекладних текстів у цільову літературу та культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Newmark P. A Textbook of Translation. / P. Newmark. – New York: Prentice Hall International (UK) Ltd, 1988. – 292 p.
2. Белянин В.П. Психолінгвістические аспекты художественного текста / В.П. Белянин. – М.: МГУ, 1988. – 120 с.
3. Засекін С.В. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту: монографія / Сергій Васильович Засекін. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 276 с.
4. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту: [навч. посіб. для студ. старших курсів філол. спец.] / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 272 с.
5. Hemingway E. A. Farewell To Arms / E. Hemingway. – М.: Progress Publishers, 1976. – 320 p.
6. The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles. / Rev. and Ed. C. T. Onions. – NY.: Oxford University Press, 1975. – V. 1 – 2.

7. Хемінгуей Е. Прощай, зброе. Старий і море. Оповідання: Пер. з англ. В. Митрофанов / Е. Хемінгуей. – К.: Дніпро, 1974. – 574 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика. /за заг. ред. І. К. Білодіда./ – К.: Наукова думка, 1972. – 587 с.
9. Словник української мови: В 11-ти т. / Редкол.: І. К. Білодід (голова) та інші – К.: Наук. думка, 1970 – 1980 – Т. 1 – 11.
10. Хемингуэй Э. Прощай оружие! Рассказы / Э. Хемингуэй: Пер. с англ. – М.: Худож. лит, 1989. – 687 с.
11. Словарь русского языка в 4-х т. / под ред. А. П. Евгеньевой. – 4-е изд. стер.- М.: Рус. яз, 1999. – Т.1 – 4.
12. Fitzgerald F.S. Tender is the Night. – М.: Raduga Publishers, 1983. 400 p.
13. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. Изд. 3-е. – М.: Академический проект, 2004. – 992 с.
14. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі; Ніч лагідна: Романи / Ф.С. Фіцджеральд: Перекл. з англ. М. Пінчевського; Післям. В. Кухалашвилі. – К.: Дніпро, 1982. – 472 с.
15. Фитцджеральд Ф.С. Великий Гетсби. Ночь нежна. Рассказы / Ф.С. Фитцджеральд: Перев. с англ.– Мн.: Мастит. лит., 1989. – 687 с.

УДК 811. 111' 25 : 61

Стегніцька Л.В.
(Чернівці, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ЕПОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов БДМУ

У статті розглянуто особливості вживання та перекладу англійських медичних епонімічних одиниць українською мовою. Відмінність терміносистем, варіативність трансформації власних назв, неоднозначність терміна, існування синонімів та відсутність еквівалента при виникненні неологізмів призводить до діахронічних омонімічних варіантів однієї й тієї ж назви та спричиняє труднощі під час перекладу наукових текстів.

Ключові слова: *епонім, особливості вживання, переклад, діахронічні омонімічні варіанти.*

В статье рассмотрены особенности употребления и перевода английских медицинских эпонимных единиц на украинский язык. Отличие терминосистем, вариативность трансформации имен нарицательных, неоднозначность термина, наличие синонимов и отсутствие эквивалента при возникновении неологизмов приводит к диахроническим омонимичным вариантам одного и того же названия и вызывает трудности при переводе научных текстов.

© Стегніцька Л.В., 2013